

Kund Ferenc

EZREDFORDULÓ ESZTERGOMBAN

Az Országépítő 1997/1. száma foglalkozott Esztergom gondjaival, a lehetőségekkel, amelyekkel a város a közelgő ezredforduló ellenére sem élt, holott annak évtizedek mulasztásait kellett volna jóvátennie. Most, hogy a milleniumi időszak végéhez közeledünk, fontosnak tartottuk, hogy visszatekintsünk az esztergomi számunk megjelenése óta eltelt időre. Az összefoglalásra az akkori szám anyagainak nagy részét szerkesztő Kund Ferenc építész, a város egykori alpolgármesterét kértük fel.

A 2000. év fordulója már a '90-es évek elejétől foglalkoztatta a várost. Az 1990 és 1994 közötti időszakban a városi vezetés különböző programjavaslatokat fogalmazott meg a forduló méltó megünneplésére. Talán a legegységesebb támogatást a Mária Valéria-híd rekonstrukciós javaslata jelentette. Emellett különböző emlékhelyek és kisebb és nagyobb szabású kulturális események tervezete is megfogalmazódott. Az esztergomi vár rekonstrukciója viszont kicsit a város hatásköre felett lebegve körvonalazódott. Általánosságban jellemző volt az a hivatalos és lakossági álláspont, miszerint e sokat és hosszasan sanyargatott klerikális várost megilleti a más városoknál nagyobb arányú központi forrásokkal támogatott megújulás és ünneplés esélye.

E sorok írója ebben az időben szerényebb, de a város lakosságát szélesebb körben érintő program-elképzelést fogalmazott meg. Ennek lényege az ősi időkbe nyúló húsvéti ünnepekre való felkészüléssel analóg. Ünnepelni igazán ott érdemes, ahol az ember otthon érzi magát. Ahhoz, hogy e komfortérzet létrejöhön, húsvét előtt az emberek házukat kívül-belül kimeszelték. A megtisztulás böjti háttérével így biztosították a külső feltételeket a nagy ünnepre való felkészülésben.

A javaslattevő úgy gondolta, eljött az ideje, hogy a város lakói végre otthonukként és nem üldözötként éljék meg esztergomi létüket, amihez viszont, a példa hasonlatával élve, a város épületállományát széles körben érintő megtisztulási-felújítási munkálatoknak kellene alávetni, hogy ezzel a hosszú esztendőök óta hiányzó megújulási folyamattal biztosítsanak keretet a lelki megújulás és boldog közös ünneplés lehetőségének.

A javaslatot nagy lelkesedés nem övezte, de abban a képviselőtestület egyértelműen állást foglalt, hogy az épületek privatizációjából befolyt összeget elkülönített számlán kell összegyűjteni, hogy majd ez szolgáljon alapul a későbbiekben megszervezendő épületfelújítási munkákhoz.

Az 1994 és 1998 közötti időszakban az infrastruktúra (köz-művek) kétségtelenül jelentős lemaradásának javítása talán aránytalanul magas összegeket emésztett fel, így épületfelújításokra annak ellenére sem került sor, hogy az ezredforduló karnyújtásnyi közelségbe került.

Nem kívánok politikai felhanggal közelíteni egy nagyszabású esemény megünneplésének mozzanataihoz, de azt tényként állapíthatom meg, hogy egy város lakossága számára az otthonérzet színvonalát a város mindenkori első embere nagymértékben befolyásolja. Az 1990-től 99-ig regnáló esztergomi

polgármester pedig csak az idegenség érzetét tudta városunkban elmélyíteni. Kétségtelen, hogy volt néhány olyan program is, amelynek megvalósítását a városvezetés közös szándéka segítette, ilyen volt a város kiemelt területének fejlesztése, a vízivárosi Török-bástya körüli terület rendezésére vonatkozó program.

Mégis vitathatatlan tény, hogy a város állapotáról az ország más pontjairól érkező idegenek csak határozott és lesújtó véleményt tudtak megfogalmazni.

Esztergomban jellemzően a csodavárás himporával belepett lepkeszárnyakon repdesett tovább a sajnálkozás, az elvárások megfogalmazása, de mindenek fölött a tétlenség, miközben az idő rohanvást haladt. Egy esztendővel a 2000. év előtt került sor az új polgármester megválasztására.

Nézzük most meg, mi mozdult azóta, mi valósult meg a korábban megfogalmazott vagy áhított szándékok közül.

Vitathatatlan tény, hogy a Mária Valéria híd újjáépítésének ügye nem csak a két város, Esztergom és Párkány akarátán múltott. A politikai égboltozat csillagai azonban végre kedvezőbb alakzatot öltöttek, így, ha jócskán késve is, a szükséges döntések megszülettek és a munkálatok elindultak.

Talán érdemes itt néhány adalékot felidézni az előtörténetből, mert az országos napisajtóban is torzultan, félreértelmezten jelentek meg lényeges megállapítások. A felújítási munkálatok előkészítő fázisába szlovákiai és magyarországi, döntően esztergomi és párkányi érdekeltiségek kapcsolódtak be, mind a tervezési, mind a kivitelezési munkálatok elnyerésének reményiségével. A két város által létrehozott Hídbizottságot dr. Agócs Zoltán pozsonyi professzorral került kapcsolatba, aki számtalan kábelszerkezetű építmény, többek között a pozsonyi nagy Duna-híd szerkezettervezője. Ő a Mária Valéria híd hiányzó szakaszának pótlására is kábelszerkezetű kiegészítést javasolt.

E sorok írója, mint (nem ortodox szemléletű) műemlékvédelmi szakmérnök kezdetben egyedül képviselte azt az álláspontot, hogy a kábelszerkezetet csak abban az esetben lehet elfogadni, ha a régi híd megmaradt induló íveit elbontják és egységes, új szerkezet készül. A másik járható megoldás az eredeti hídszerkezet karakterét őrző, a megmaradt ívek formai

A régi hídszerkezet felújítása
(Itt és a borítón: Gerle János
esztergomi felvételei)

Az újjáépült vámszedőház a híd esztergomi oldalán és az épülő híd

játékát folytató forma. Ennek az álláspontnak először Homor Kálmánt, a Hídbizottság elnökét sikerült megnyerni, később a Bizottság egyre több tagja támogatta ezt az álláspontot. A napisajtó annak idején ezt úgy interpretálta, hogy műemléki környezetben csak az eredeti formát lehet újjáépíteni.

Ezt a kijelentést azért fontos helyretenni, mert könnyen lehetne más műemléki környezetekre is vonatkoztatni azzal a téves értelmezéssel, hogy ott a kor szellemét tükröző új építészeti objektum nem építhető. Márpedig úgy vélem, hogy a minőségben, hangvételen a környezetéhez illeszkedő korszerű építmény a legveretesebb műemléki együttesben is helyet kaphat, mint ahogy erre számos jó és számos nagyon elhibázott példa is látható a budai Várnegyedben. De erre jó példa a Vármúzeum új épülete is itt az esztergomi várban.

Visszatérve a híd kérdésére, mi akkor ezt az ötvözőt, furcsa eklektikát utasítottuk el és nem egy egységes hangvételt mutató kábelhid lehetőségét. Azóta döntés született az eredeti formát követő terv megvalósítására és az építés munkálatai jó tempóban haladnak. A szerkezetépítést megelőzően készült el az 1895-ben épített Vámszedőház felújítása. A kis épületben eredetileg a vámszedő lakása és irodája volt, most turisztikai információs központ, és a felső szinten hídtörténeti kiállítás kapott benne helyett. *(2000. októbere óta naponta 9 és 18 óra között látogatható, a kiállítás anyagát kis katalógus ismerteti.)*

Megépült a gyalogos rámpa is az esztergomi hídfőnél. Az újjáépítés tervét a Pont-TERV Rt készítette, a kivitelezést a GANZ-IS konzorcium végzi, míg a teljes megvalósítás lebonyolítását az UTIBER Kft.

A beruházás költségeit – Európai Unió támogatás mellett – a Magyar és a Szlovák Köztársaság kormányai állják.

A kivitelezési munkák 2000. október 17-i ünnepélyes megindítását követően a pillérek felújítása és a szélső nyílások eredeti acélszerkezeteinek átalakítása kezdődött és jelenleg is tart. 2001. május második felétől augusztus végéig három medernyílás új acélszerkezetének beemelésére kerül sor. A híd megnyitására várhatóan az idei év végén kerül sor. Ennek révén Esztergomnak újra esélye nyílik rá, hogy korábban megvolt regionális központi szerepét visszanyerje. Most áprilisban már ennek jegyében alakult meg Esztergomban a Vág-Duna-Ipoly EU-régió oktatási központja.

A híd újjáépítését jóval megelőzte a várható forgalom felmérése. Az mindkét parton gondot okoz, hogy a hídról jövő autókat nem szabad a városközponton átvezetni, erre Esztergomban különösen nincsenek meg a feltételek. A kilencvenes

évek elején az is felvetődött, hogy új helyen kellene megépíteni a hidat. A jelenlegi elképzelés szerint a forgalmat háromfelé kell szétosztani. Akik eleve Esztergomba igyekeznek, azokat úgyis be kell engedni a belvárosba. A városbelső forgalmi rendjét viszont érdemes volna átalakítani, hogy az egymással párhuzamos és sok keresztutcával összekötött Kossuth Lajos utca és Petőfi Sándor utca egyirányúsítva gyorsabban átengedje a forgalmat. Dorog-Budapest felé a hídról az egykori árok helyén húzódó Árok utca vonalában kellene elvezetni a híd forgalmát, ehhez a Püspök-szigeten át kell a hozzávezető utat megépíteni. Visegrád, vagyis a 11-es út felé eljutni pedig a Vízivároson át van lehetőség, ha a vízvárosi kishidat alkalmassá teszik a gépkocsiforgalom elviselésére. Mindezekhez a közlekedési változtatásokhoz ismét csak kormányzintű akarat és támogatás szükséges. Az egész hídépítés ügyét ezért bizonytalanította el egy időre, hogy a tiszai árvizek miatt nem kerülhetett sor az egész Püspök-szigetet védő Duna-parti gát megépítésére, ami a Dorog felé vezető út kérdését is megoldotta volna.

Nagy fordulatot hozott a kormányzat által meghirdetett millenniumi pályázatok lehetősége. E sorok írója volt a város építész partnere a pályázatok sikeres elnyerésében. Örömmel szolgál, hogy a város jelenlegi vezetése élt azzal a felvetéssel, amit úgy foglalhatok össze, hogy a város partnere mindazoknak az ingatlantulajdonosoknak, akik a pályázati feltételnek megfelelő épülettel bírnak, és ha ők maguk is partnerei akarnak lenni a városnak. Arról van szó, hogy a város elkészítette és benyújtotta a pályázati anyagot, az engedélyezett terveknek megfelelően beszerezte az épületek homlokzatainak felújításához szükséges festéket, és ezt átadta a tulajdonosoknak, hogy ők a felújítási munkákat ezzel az anyaggal elvégezzék. Ezzel a módszerrel újult meg jónéhány, Esztergom belvárosában található épület, és úgy tudom, ez az akció a lényegét tekintve változatlanul folytatódik.

Így az 1990 és 1994 között megfogalmazott elképzelésemből és felújítási terveimből is valami valósággá vált, és elfogulatlanul kijelenthetem: az eredmény az a benyomás, hogy újra vannak gazdái a városnak.

Meg kell jegyezni, hogy a 80-as évek elején indult és azután megtorpant épületfelújítások általában biztosították a belső korszerűsítést is. Az újabb homlokzatfelújítások tehát nem feltétlenül tartoznak a nemritkán tapasztalható káros gyakorlat példáinak körébe, hogy *kívül csillog, belül rohad*.

A vár helyreállított, Mária Terézia korabeli szárnya; előtte a terasz a Vitéz János korabeli nagyterem konzolos zárterkélyének maradványával

A Vármúzeum új épületömbje (a rekonstrukcióval együtt Gál Tibor terve)

A 90-es évek elejétől lépcsőről lépésre haladt előre az esztergomi vár rekonstrukciója is. Most örömmel állapíthatjuk meg, hogy mennyire indokolt volt a szakemberek és az érdeklődő városlakók nagy várakozása. Első és legfontosabb most annak hangot adni, hogy annyi veszteglés, elmulasztott idő után végre történt valami nagyszabású dolog a Várhegyen. Korábban az

A IV. Béla egykori sírhelyére emlékeztető plasztika az esztergomi ferences kolostor kerítésfalán

Erzsébet királyné újra felállított mellszobra (Zala György alkotása)

Országépítőben ismertetett véleményem szerint hiba volt nem a nagyszabású Vitéz János-féle reneszánsz nagytermet helyreállítani. Mint minden újonnan született építményt, részleteiben lehet vitatni a rekonstrukciót is, de ez alapos építészeti kritikát igényel, amire ezen írásban nem vállalkozhattunk.

A várrekonstrukció nem városi erőfeszítéssel jött létre, de a város örömét szolgálva úgy, hogy abban a nemzeti érdek a maga természetességével kapjon helyet. Az újonnan helyreállított, illetve felépített épületek adták a keretét a tavalyi év végén lezajlott ünnepeknek. Az országos szinten kiemelt műemlék, a Vármúzeum felett a Magyar Nemzeti Múzeum látja el a felügyeletet. A Várhegyen két további, Szent István alakjához kötődő emlékhely kialakítására is sor kerül. Az egyik a Szent István protomártírról elnevezett egykori kis kápolna megmaradt falainak felújítása. Ezt a helyet Szent István megkeresztelésének helyeként tartjuk számon. A Vár északi bástyáján pedig 2001. augusztusára készül el a Melocco Miklós által mintázott 16 méter magas szoborkompozíció, *Szent István megkoro názása*.

A város több frekvencián készült még az évfordulóhoz kapcsolódó emlékhely. Így került sor Esztergom német testvérvárosának támogatásával Zala György szépséges Erzsébet szobrának újraállítására (az egykori márvány helyett bronzból). Hosszan lehetne sorolni azokat az emléktáblákat is, melyek régi neves esztergomi polgárok emlékét idézik vagy a város jeles helyeit jelölik.

A várakozáshoz mérten talán nem túl sok, ami történt. Ami viszont létrejött, megszületett, vagy a sort még a millenniumi ünnepek záróeseményeiig ki fogja egészíteni, az mégis méltóképpen nyitja meg az új évezred előtt a kaput. Bízom benne, hogy egyre általánosabb lesz a vélemény, hogy Esztergom otthona az itt élőknek és egyre többen lesznek azok is, akik csodavárás helyett tevőlegesen segítenek az otthonosság érzetének megteremtésében.